

ZILAHY GYÖRGY†(1929—1966) KIÁLLÍTÁSA BUDAPESTEN ÉS BÉKÉSCSABÁN

A materiális létezés: az ember folytonos ön-megvalósítása. Vagy csupán lehetőség az ön-megvalósításra? Ha a kezdetet jelző évszám mellé a *másikat* is odairja a sors könyörtelensége, ha a tovább-létezők közönye a „minden elvégzetett” elégiát celebrálja, a lehetőségnek és megvalósulásának ez az ellentmondása egyszerűen feloldódik: minden olyan fájdalmasan vagy felemelően egyszerű lesz. A tovább-élők nem kényszerülnek immáron arra, hogy a megvalósultat a feltételezett lehetőséghez méregessék, a lehetőség jogán mást, mindig többet várjanak. A közönyösen, pillanatnyi megindultsággal elmormolt búcsúztató a *lehetőséget* kísérte az enyészetbe.

Zilahy György: A kerítés másik oldala

A megmaradtat, a nekünk-maradtat vallathatjuk csupán. S így ítélnünk is róla: kell-e társnak, barátnek, önmagunk jobbik felének, vagy: gyötrelme hiába fecsérlődött, ami megvalósult, nem nekünk valósult meg, elmondtuk a búcsúztatót, nincs tovább mit mondani.

Zilahy György is otthonra lelt a kerítés másik oldalán, a jajgató virágok, megcsonkított karú fák, egymásra torlódott sírkövek között. Nem, nem ő akarta! Nem ő nyitotta ki a kiskaput a görcsös léckerítésen: talán egy nagy vihar hagyta tárva-nyitva, hogy megmutassa a kövek fájdalmas fehérségét. Hogy megmutassa és fenyegetsen. Ő talán csak leheveredett az útfélre, oda, ahol a világ minden fájdalmát elzokogó pléh-Krisztus sír hatalmas sírással. Talán csak pihenni vágyott, hogy tovább mondja, mondhassa a maga fájdalmát és az egész világ fájdalmát, önmagára fenekedő korunk fájdalmát és minden korok fájdalmát — a fájdalom ellen, az emberért. Talán csak pihenni vágyott, hogy felkelhessen a fájdalom ellen, és észre sem vette, hogy az már a kerítés másik oldala.

Első kiállítására készült. Az első megmérettetésre, amikor különös szigorral, értetlenül és könyörtelenül mérik össze az ítéletre hivatottak és kéretlenül ítélkezők a megvalósultat és a teljesebb megvalósulás lehetőségét. Tíz alkotó esztendő adatott Zilahy Györgynek. Az önmegvalósítás keserves, örlő, puszító évei. Hisz oly nehéz ellenállni, ha mások csip-csup elismerés, egy tál lencse, nagy véka arany reményében el tudják hitetni önmagukkal, hogy megvalósították a megvalósíthatót...

Mégsem várta meg a megmérettetést.

A nekünk-maradtat: a lélek mélyéről szakadt egyetlen kiáltást, egy torkot szorító élményt mutathatunk fel csupán. Íme, egy igaz ember, akinek megadatott, hogy önmagát megvalósítsa...

Csak önmagát? Hisz minden vonalában-színfoltjában, minden kiküzdött sóhajlásában ott fáj Radnóti Miklós rettegése, bomba szaggatta védtelensége, Ámos Imre máglyára hurcolt angyalának örült riadtsága, azok sorsa, akiket a barbárság tiport el, s azok sorsa, akiket a barbárság ismét eltiporhat.

Zilahy György minden emberi fájdalomra emlékezik: a mindennapiért aggódó szegények fájdalmára, ha a darabka kenyeret a kés hideg vasa választja el az éhes gyomortól; a bűvő otthonok fájdalmára, ha újra s újra elpusztításukra szövetkeznek sunyi hatalmak; a kiszolgáltatott ember fájdalmára, ha ég, föld és minden hatalmak üzik-hajtják három vad határon; fák, füvek, virágok szótlan fájdalmára, hisz akkor is fáj, ha nincs szó kimondani.

Összetorlódik az idő. Emlékképek és az önmagát elpusztítással fenyegető jelen, más keserve és a maga bánata mind, mind tajtékot vet, gyűrűzik, felbuzog. Már-már összekuszálódnak a motívumok, a látványmozaikok: a képi egyensúlyt felbomlással fenyegetik. Csak az intellektus teremthet rendet.

A képi rendet megteremtette. A kaotikus torlódás egyetlen kiáltássá, velőtrázó figyelmeztetéssé rendeződik minden képen: Emberek, vigyázzatok! A félelem nem győzhet az emberen! Minden fájdalom felett is kivirágzik a rend...

Így szólt Zilahy György, társunk, barátunk. Képekbe mentett üzenetét megértettük s megőrizzük.

SZILÁGYI MIKLÓS

LIPTÁK PÁL KIÁLLÍTÁSA BÉKÉSCSABÁN

Szegedi, hódmezővásárhelyi vagy Békés megyei tárlatokon való elszórt találkozások után a Képcsarnok Vállalat békéscsabai boltjában rendezett kiállítás (20–25 festmény s mintegy 40–50 grafika) — hosszabb idő után — lehetővé tette, hogy átfogó képet alkossunk Lipták Pál művészetéről, s rendezzük a vele kapcsolatos, eddigi benyomásokat.

Lipták művészete alapvetően indulati-érzelmi indítékú. Képeit a lázasan felrakott színek, a kék és sárga, a vörös és fekete, a zöld és barna feleselése, a megtört vagy *látszólag* félbemaradt vonalak határozzák meg. A részletek kimunkálásával, az ábrázolás tárgyi pontosságával keveset törődik. Bár a látvány mindig nyomon követhető képein, tág teret enged a *képzelet*, a *beleélés* számára. Így történhet, hogy a felületes szemlélő furcsa, letűnt világot idéző témáit (Sárkányölök, Lovasok stb.), utazásai során készített vázlatait, pillanatnyiságot idéző képépítését figyelve, alig tekinti többnek e képeket, mint egy kivételes szín- és kompozíciós érzékkel megáldott művész pillanatnyi benyomásait.

Pedig az alakok és helyzetek sokféleségét, az emberi és tárgyi kapcsolatok változatosságát elénk táró, s a színek és formák dinamikájára épített képek nem öncélúak, s nem pusztán egy pillanatnyi élmény visszaadói. A kiállítás egésze egységes szemléletet tükröz: egy örökké változó, mozgásban levő világot tár elénk, s nem annak egyszerű tudomásulvételével, hogy a világ egyszer ilyen, máskor olyan, hanem hol nekiszabaduló jókedvvel (Készülődés a vadászatra, Este a tarlón stb.), hol félő izgalommal (Sárkányölök), vagy csendes örömmel (Lovasok, Régi utca).